

DESPRE UNELE ELEMENTE EMPIRICE ÎN ORGANOTERAPIA POPULARĂ ROMÎNEASCĂ

I. Spielmann

„*Non ridere, non lugere, neque detestari,
sed intelligere*“ (B. Spinoza)

Organoterapia experimentală — ramură tinără a terapeuticii — a luat naștere la sfârșitul secolului trecut o dată cu experimentele clasice ale lui *Brown-Séguard* (1889).

Atît în medicina populară cît și în cea cultă, organoterapia modernă are o preistorie bine definită.

Terapia lui *Hippocrat*, *Galen*, *Celsus*, *Plinius* în antichitate, cea a lui *Paracelsus* în epoca renașterii, precum și întreaga medicină a secolului XVII și XVIII, abundă în medicamente organoterapice. Prima Farmacopee universală a lui *N. Lemery* (1798) acordă un loc de cinste organoterapiei.

Medicina empirică a popoarelor antice (egipteană, chineză, indiană) este de asemenea bogată în medicații organoterapice. Continuitatea acestei terapii poate fi urmărită pînă în zilele noastre în medicina populară a tuturor țărilor. Elementele empirice apar aici de cele mai multe ori împletite cu cele mistice.

Principiul de bază al organoterapiei populare este raționamentul simplist, totuși logic, că vișcerele smulse din corpul animalelor pot înlocui sau îndestula insuficiența propriilor noastre organe. Ideea larg răspîdită în medicina populară: „*similis similibus curantur*“, găsește în organoterapie o bună validitate.

În medicina populară același principiu este și generatorul unei lungi game de credințe mistice; tratamentul pe bază de analogie de culoare, de formă, de nume („*Signaturtherapie*“). (4).

În cursul istoriei medicinei, opoterapia empirică populară și cea cultă se influențează reciproc.

Empirismul popular este acela care reprezintă pe plan istoric baza terapiei, totuși el asigură, în cel mai bun caz, doar o cunoaștere fenomenologică. În schimb organoterapia experimentală ne dă o cunoaștere de fond furnizîndu-ne explicația bazei fiziopatologice și biochimice a succeselor și insucceselor empirismului popular.

Multe medicații organoterapice populare, privite sub aspectul bazei lor teoretice, se dovedesc lipsite de fond real, dar tot numeroase sînt și cele confirmate de medicina științifică. Eficiența lor terapeutică este verificată experimental, mecanismul lor biochimic poate fi explicat și dozarea și administrarea sînt susceptibile de a fi perfecționate.

Există o serie de procedee organoterapice populare al căror fond rațional s-a putut descoperi abia în ultimul timp. Aplicarea lor terapeutică în trecut era justificată, dar astăzi, datorită succeselor terapiei moderne, ele sînt depășite. Cu alte cuvinte, chiar în momentul explicării lor științifice ele erau perimate din punct de vedere practic.

Scopul nostru este acela de a urmări elementele empirice ale organoterapiei populare romînești, deosebit de bogată în procedee vindecătoare de o reală va-

loare terapeutică. La Congresul Internațional de Istoria Medicinii de la Madrid (1935), regretatul profesor *Victor Gomoiu*, în referatul său general, a accentuat pe bună dreptate că empirismul popular în țările balcanice din antichitate pînă în zilele noastre, a dat medicinei științifice un mare număr de elemente terapeutice de mare valoare cum sînt anumite aplicații balneare, variolizarea, un vast material galenic și opoterapic (7).

Dr. Victor Dragoș, a evaluat statistic eficiența medicamentelor organoterapice populare românești (1929). El stabilește că din 141 de procedee. 51, deci 36,5%, sînt fundamentate și din punct de vedere științific. (5). În cele trei decenii care au trecut de la lucrarea lui *Dragoș*, numărul acestor străvechi medicamente organoterapice populare constatate ca avînd o acțiune reală, nu a scăzut, din contră a crescut. Ne vom opri la unele dintre acestea.

Cercetările clasice ale lui *Brown-Séguard* consacră utilizarea terapeutică a hormonilor sexuali masculini. Procedeu de ingerării de testicule este cunoscut de medicina populară a tuturor timpurilor: și cea românească le folosește din timpuri străvechi. Testicule proaspete de cocoș, armăsar, iepure, sînt consumate în stare crudă, atît ca afrodisiac cît și în impotența masculină. [*V. Bologa* (1—3), *A. Candrea* (4), *V. Dragoș* (5), *Gr. Grigoriu-Rigo* (6), *N. Leon* (10)]. În sterilitatea feminină medicina populară românească administrează între altele, ovare de iepure și ouă de broască țestoasă [*Marian, Leon* (10), *Bologa* (3), *Candrea* (4)].

Medicina populară românească încearcă să vindece afecțiunile piogene ale pielii, carbunculul și antraxul prin aplicarea locală de testicule de cal și cotoi proaspăt despicate. La prima vedere procedeul pare straniu și irațional. Nu trebuie să uităm însă că parenchimul glandei conține un procent ridicat de hialuronidază, care prin mărirea permeabilității țesutului conjunctiv facilitează afluxul singelui (cu opsonine, anti-toxine și anticorpi) înspre locul infecției. În același timp, prin scindarea dezoxiribonucleo-proteidelor, pe care parenchimul testicular le conține în abundență, se pun în libertate histoni — o fracțiune proteică — cu o puternică acțiune bactericidă.

Biochimia modernă confirmă justetea procedeeului cu destulă întirziere.

Cercetătorii folclorului din secolul al XVIII-lea [*M. Lange* (9)] semnalează că românii întrebunțează pentru combaterea icterului ingerarea gălbenușului de ou amestecat cu apă. Același tratament poate fi regăsit și mai tîrziu în organoterapia populară românească. Efectul colagog puternic al gălbenușului de ou a fost verificat științific. Aplicarea terapeutică a gălbenușului de ou în icter însă, se lovește de impedimente fiziopatologice bine cunoscute.

Tratatamentul cu ficat crud sau semicrud în anemii a însemnat într-un trecut nu prea îndepărtat singurul tratament eficient în anemiile pernicioase. Și medicina empirică românească administra ficatul (de lup și de noatin) crud sau dîgerat în rachiu în cazuri de anemie, ameteți și hemeralopie („orbul găinii“) [*V. Bologa* (1—3), *A. Candrea* (4), *Gr. Grigoriu-Rigo* (6), *N. Leon* (10)].

Biochimia încă nu și-a spus ultimul cuvînt în privința enzimelor numite de *Haberlandt* „Hormonii inimii“. După *Mohr* și *Mühlhoff* substanța activă a extractelor de corhormon ar fi nucleotidele care provoacă dilatarea coronarelor, stimulează metabolismul și măresc capacitatea funcțională a miocardului. În lumina acestor date trebuie evaluat procedeul empiric popular românesc al ingerării de inimă de porumbel. În-

ghită în stare crudă, zvicnind, în anumite afecțiuni cardiace [V. *Bologa* (1—2), A. *Candrea* (4), N. *Leon* (10), Ch. *Laugier* (12)].

Administrarea internă și externă de singe s-a bucurat de o largă aplicare terapeutică în medicina populară românească. În hematemeze se dădea de băut singe cald de rățoi [Gr. *Grigoriu-Rigo* (6), N. *Leon* (10)]. Datorită efectului hemostatic al singelui, acest procedeu putea fi intradevăăr justificat în hemoragiile superioare ale tractului gastro-intestinal. În epistaxis se aplicau local comprese cu singe și singe praf coagulat [Orient (13)]. Azi, cînd plasma sanguină, pasta de eritrocite, byretele de fibrină etc. sînt larg întrebuițate ca hemostatice, procedeul popular își găsește motivarea. În unele regiuni ale țării în caz de epistaxis se mai administrea praful cojilor de ouă, (calciu organic) [V. *Bologa* (1, 2), N. *Leon* (10)].

Un procedeu popular remarcat și de marele savant român *Ion Cantacuzino* ca și de cunoscutul medic și folclorist medical Ch. *Laugier* (12) cste tratamentul ulceratiunilor atone (înai ales ale gambei) și afecțiunilor piogene ale pielii cu animale tinere (câței, cocoși, pui de pisică, găini, broaște) spintecate de vii.

După îndepărtarea intestinelor animalul este așezat cu cavitatea peritoneală deschisă pe ulcer, se bandajează și se lasă așa citeva zile pînă ce „pansamentul animal“ începe să miroase. *Laugier* afirmă că a văzut numeroase cazuri de ulcere rebelle vindecate cu acest procedeu. *Cantacuzino* explică acest efect terapeutic pe de o parte prin acțiunea anti-infecțioasă a serului proaspăt, pe de altă parte prin procese electrobio-logice, fenomene pe care tocmai savantul român le descriesese pentru prima dată. V. *Bologa* (1, 2) arată pe drept cuvînt că în cazul singelui, serului și țesuturilor, ținute mai multe zile pe rană, se pun în libertate stimulatori biogeni, care exercită o acțiune excitantă intensă asupra capacității de apărare a organismului, accelerînd procesele de vindecare.

Mecanismul de acțiune a stimulatorilor biogeni nu este încă bine cunoscut, dar terapia tisulară (Filatov) — cu țesuturi conservate a dat rezultate apreciabile într-o serie de îmbolnăviri. Relevăm că și medicina populară românească aplică procedee opoterapeutice asemănătoare terapiei cu țesuturi, cînd înfășoară cu placentă umană gîtul scrofuloșilor [Gr. *Grigoriu-Rigo* (6), N. *Leon* (10)]. În afecțiuni ale pielii, cu etiologii diferite, se aplică extern placentă umană [Vajkai (14)].

Trousseau a atras atenția, încă în 1862, că medicina empirică din multe țări întrebuițează cu succes în tratamentul gușei, iod organic extras din spongiile de apă dulce. Și la noi pescarii din Delta Dunării tratează gușa cu praf de spongi, amestecat în rachi. Același praf a fost întrebuițat, fie peroral, fie ca revulsiv sub formă de cataplasma, în afecțiuni reumatice [A. *Candrea* (4), N. *Leon* (10)].

Mult timp s-a considerat că tratamentul diferitelor îmbolnăviri oculare (cataracte, conjunctivite etc.) cu lapte de femeie și albuș de ou este lipsit de ori și ce valoare terapeutică. Tot lapte și albuș de ou aplica medicina populară românească și în arsurile pielii și în ragadele mame-lonului. Nu încapă îndoială că în cataractă tratamentul de mai sus este lipsit de ori și ce valoare reală, dar în conjunctivite și în unele infecții piogene superficiale, aplicarea albușului și a laptelui de mamă, bogate în lizozim cu acțiune bacteriostatică respectiv bactericidă și-au avut rațiunea. Nu trebuie să uităm nici faptul că laptele de mamă mai conține și unele fracțiuni hormonale.

O realizare remarcabilă a biochimiei moderne este identificarea fer-
menților de apărare ai organismului [(proteinaze, lizozimi, fermenții ce
iau naștere în țesuturi inflamate) [*Abderhalden*]. Acești fermenți se eli-
mină din organism în bună parte prin urină. Tocmai pe aceste conside-
rente se bazează tratamentul unor dermatite și eczeme cu urină proprie
[*I. Klosa* (8)].

Tratamentul cu urină al unor afecțiuni piogene, alergice, edema-
toase ale pielii (badijonări, comprese) uzitate în medicina populară romi-
nească, primește astfel o oarecare fundamentare științifică [*N. Leon* (10),
A. Candrea (4), *Gr. Grigoriu-Rigo* (6)]. Succesele acestei terapii se dator-
eau atât fermenților de apărare ai organismului, efectului desensibilizant
al urinei proprii precum și prezenței în urină a hormonilor steroizi.

În ultimul timp praful de uree este întrebuințat pe scară largă în
tratamentul edemelor cerebrale. Și în unele regiuni ale țării noastre
(*Hanko*) urina proaspătă era băută în boli însoțite de edeme sau de febră
(oligurie). Se recomandă urina proaspătă în cantitate de 1—1 1/2 litri
(aceasta conține 30—50 gr de uree). Deși metoda populară, nu a fost
lipsită de unele pericole (efect toxic), ea conține un simbul rațional.

Medicina populară din toate țările aplica frecvent *coproterapia*. Me-
dicina științifică a eliminat ultimele rămășițe ale faimoasei „Dreck-
apotheke” din terapie. Totuși se pare că coproterapia, desigur într-o formă
mult metamorfozată, se infiltrează din nou în medicină. Amintim doar
faptul că vitamina B₁₂ poate fi obținută și preparată și din excremente
umane și animale.

Amintind numai câteva exemple din bogatul material empiric al
medicinii populare românești putem să constatăm că el este într-adevăr
impresionant. E rodul experienței seculare a poporului, izvorită din sim-
țul fin de observație al omului care trăiește în natură.

Elementele empirice ale ei dovedesc încă o dată justetea constatării
lui *Maxim Gorki* că „Geniul individual nu a făcut nici o generalizare
la baza căreia să nu se afle creația populară.”

Sosit la redacție: 20 aprilie 1964.

Bibliografie

1. V. BOLOGA: Valoarea terapeutică a unor practici din medicina băbească, *Mișc. Med. Rom.* Anul VI, Nr. 1, 2, Craiova (1933);
2. V. BOLOGA: Înțelepciunea populară și știința medicală, *Tribuna* Nr. 35, Cluj, (1958);
3. V. BOLOGA: Organes et humeurs dans la medecine populaire roumaine. *Communiqués Knoll pour médecine*, Ludwigshafen, (1931);
4. A. CANDREA: Folclorul medical român comparat, București, (1944);
5. V. DRAGOȘ: Organoterapia în medicina populară românească, Teză, Cluj (1929);
6. GR. GRIGORIU-RIGO: Medicina poporului, București, (1907);
7. V. GOMOIU: Le folklore médical dans les pays balcaniques, *Mișc. Med. Rom.* Anul VIII, Nr. 9; 10, Craiova (1935);
8. I. KLOSA: *Entwicklung und Chemie der Heilmittel*, Berlin, (1935);
9. MARTINUS LANGE: „*Recenzio remediorum praecipuorum Transilvanis domesticorum*”. Traducerea românească de Ioachim Rațiu, Teză, Cluj, (1932);
10. N. LEON: Istoria naturală medicală a poporului român, București, (1903);
11. AL. LUNGU și FL. COCU: Date interesând endocrinologia în folclorul medical român, *Ac. R.P.R. Studii și cercetări de Endocrinologie*, anul V, 1—2, București (1954);
12. CH. LAUGIER: Contribuțiuni la etnografia medicală a Olteniei, *Ed. Scrisul Românesc*, Craiova, (1925);
13. Dr. ORIENT GYULA: A köz-nép gyógyászati és miszticizmusa, *Extras din Rev. Farmaciei*, Cluj, (1927);
14. VÁJKAI AURÉL: Népi orvoslás a Borsa-völgyében, Kolozsvár, (1943).